

บทที่ 2

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการเสนอทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวถึง ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533 การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดวิชาเลือกเสรีตามหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง ปัญหาการจัดวิชาเลือกเสรี

ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

บุญมี เฌรยอด (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า "การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำโครงการหรือการปรับปรุงโครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้น ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมและเพื่อบรรลุความมุ่งหมายที่วางไว้"

สิ่งใด ๆ ก็ตามถึงแม้ว่าจะใช้ได้ดีในสมัยหนึ่ง ในสภาพสังคมหนึ่ง ย่อมเป็นสิ่งที่ล้าสมัยเมื่อเวลาและสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่อีกสมัยหนึ่ง ปัจจัยต่าง ๆ ก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปกับสภาพของสังคมด้วย ซึ่งได้แก่ ความเชื่อในเรื่องของ ปรัชญา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง จริยธรรมและวัฒนธรรม จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับปัจจัยเหล่านั้น

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นมีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ

จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน ในฐานะเป็นพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาชีพทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงานตนเองและสังคม เสริมสร้างอนามัยชุมชนและครองชีวิตโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ
2. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับข้อจำกัดต่าง ๆ
4. มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน

5. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและชุมชน

6. มีทัศนคติที่ดีต่อสมาชิกทุกคน มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง

7. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสมาชิก มีความสามารถในการจัดการและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

8. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 57 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ ราชวิชาดังต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 39 หน่วยการเรียนรู้

1.1.1 ภาษาไทย	12	หน่วยการเรียนรู้
1.1.2 วิทยาศาสตร์	9	หน่วยการเรียนรู้
1.1.3 คณิตศาสตร์	6	หน่วยการเรียนรู้
1.1.4 สังคมศึกษา	6	หน่วยการเรียนรู้
1.1.5 พละนามัย	3	หน่วยการเรียนรู้
1.1.6 ศิลปศึกษา	3	หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 18 หน่วยการเรียนรู้

1.2.1 สังคมศึกษา	6	หน่วยการเรียนรู้
1.2.2 พละนามัย	6	หน่วยการเรียนรู้
1.2.3 การงาน	6	หน่วยการเรียนรู้

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา

2.1.1 ภาษาไทย

2.1.2 ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

2.2.1 วิทยาศาสตร์

2.2.2 คณิตศาสตร์

2.3 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

2.4 กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ

2.4.1 พละนาฏย

2.4.2 ศิลปศึกษา

2.5 กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ

2.5.1 อาชีพ

3. กิจกรรม ได้แก่กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

3.1.1 กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.1.2 กิจกรรมอื่น ๆ จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.2 กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก
	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี
1. ภาษา									
1.1 ภาษาไทย	4	-		4	-		4	-	
1.2 ภาษาต่างประเทศ	-	-		-	-		-	-	
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์									
2.1 วิทยาศาสตร์	3	-		3	-		3	-	
2.2 คณิตศาสตร์	3	-		3	-		3	-	
3. สังคมศึกษา	2	2		2	2		2	2	
4. พัฒนาบุคลิกภาพ			10			10			13
4.1 พลานามัย	1	2		1	2		1	2	
4.2 ศิลปะศึกษา	1	-		1	-		1	-	
5. การงานและอาชีพ									
5.1 การงาน	-	2		-	2		-	2	
5.2 อาชีพ	-	-		-	-		-	-	
รวม	14	6	10	14	6	10	11	6	13
	30			30			30		
กิจกรรม									
1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ									
1.1 กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวภาษาหรือผู้บำเพ็ญประโยชน์		1			1			1	
1.2 กิจกรรมอื่น ๆ		1			1			1	
2. กิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้		1			1			1	
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน		2			2			2	
รวมทั้งหมด	35			35			35		

แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลาย เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจ
2. จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง และสามารถแสวงหาแนวทางในการพัฒนาตนเอง
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการอย่างเต็มความสามารถ และได้มีโอกาสหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิชาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
4. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม
6. ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน
7. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการเสริมสร้างค่านิยม และการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย
9. ในการจัดการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงความต่อเนื่องระหว่างหลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นด้วย

หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2523 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

1. เวลาเรียน
 - 1.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียนประมาณ 3 ปี หรือ 6

ภาคเรียน

1.2 ในปีการศึกษาหนึ่ง ให้แบ่งเป็นภาคเรียนปกติ 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ และโรงเรียนอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร สำหรับภาคฤดูร้อนซึ่งมีเวลาเรียน 4 สัปดาห์ เวลาเรียนต่อสัปดาห์ของรายวิชาที่เปิดสอน จะต้องเป็น 5 เท่าของภาคปกติ

1.3 ในสัปดาห์หนึ่ง โรงเรียนต้องเปิดเรียนไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 7 คาบ คาบละ 50 นาที รวมอย่างน้อย 35 คาบ

1.4 ให้เรียนตามหลักสูตรอย่างน้อยสัปดาห์ละ 30 คาบ และให้โรงเรียนจัดให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมอื่น 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ 1 คาบต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ให้มีเวลาสำหรับนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมอิสระ เช่น การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอีก สัปดาห์ละ 2 คาบ

2. หน่วยการเรียน

2.1 รายวิชาใดที่ใช้เวลาเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีหน่วยการเรียน 1 หน่วยการเรียน รายวิชาใดที่มีจำนวนคาบเรียนมากกว่าหรือน้อยกว่า 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีจำนวนหน่วยการเรียนมากขึ้นหรือน้อยลงเป็นไปตามสัดส่วน

3. วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี

3.1 ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร สำหรับภาษาต่างประเทศ นักเรียนจะเลือกเรียนได้เพียง 1 ภาษา

3.2 การจัดทำรายวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรี นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และการใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4. การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียนและการโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

5. เกณฑ์การจบหลักสูตร

- 5.1 ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง
จำนวน 90 หน่วยการเรียน และทุกรายวิชาต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน
- 5.2 ต้องได้หน่วยการเรียนวิชาบังคับแกนวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา
- 5.3 ต้องได้หน่วยการเรียนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 80 หน่วยการเรียน
- 5.4 ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัด
กิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 กิจกรรม โดยให้เลือกกิจกรรมลูกเสือ
เนตรนารี หรือกิจกรรมยุวกาชาด หรือกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบ
ต่อสัปดาห์ และเลือกกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยแต่ละกิจกรรมต้องมีเวลาเข้า
ร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้อง
ผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

6. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ในกรณีที่จะมีการยกเลิก เพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงรายวิชาและเนื้อหาของ
รายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ทำเป็นประกาศหรือคำสั่งของกระทรวง
ศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2533)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะ เฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพ
ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม

2. เป็นการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นหรือการศึกษาต่อ

3. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่

เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ท้องถิ่น และประเทศชาติ

จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และให้สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบ การปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนได้พัฒนาเชาวน์ ปัญญา มีความรู้ และทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ ร่วมพัฒนา สังคมด้วยแนวทางและวิธีการใหม่ ๆ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญเฉพาะด้าน
2. มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ
3. สามารถเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้บริการชุมชนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ทั้งส่วนบุคคล

และส่วนรวม

4. สามารถวางแผนแก้ปัญหาในชุมชนของตน
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่าง

เท่าเทียมกัน

6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสามารถนำแนวทางหรือวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้ใน

การพัฒนาชุมชนของตน

7. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
8. มีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีทักษะในการจัดการ
9. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในประเทศและในโลก มุ่งมั่นในการ

พัฒนาประเทศตามบทบาทและหน้าที่ของตน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากร ศิลปะ วัฒนธรรมของประเทศ

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 30 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่รายวิชาต่อไปนี้
 - 1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้
 - 1.1.1 ภาษาไทย 6 หน่วยการเรียนรู้
 - 1.1.2 สังคมศึกษา 6 หน่วยการเรียนรู้
 - 1.1.3 พละนามัย 3 หน่วยการเรียนรู้
 - 1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้
 - 1.2.1 พละนามัย 3 หน่วยการเรียนรู้
 - 1.2.2 วิทยาศาสตร์ 6 หน่วยการเรียนรู้
 - 1.2.3 พื้นฐานวิชาอาชีพ 6 หน่วยการเรียนรู้
2. วิชาเลือกเสรี เลือกเรียนอย่างน้อยจำนวน 45 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ต่อไปนี้
 - 2.1 กลุ่มวิชาภาษา
 - 2.1.1 ภาษาไทย
 - 2.1.2 ภาษาต่างประเทศ
 - 2.2 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา
 - 2.3 กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ
 - 2.3.1 พละนามัย
 - 2.3.2 ศิลปะ
 - 2.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์
 - 2.4.1 วิทยาศาสตร์
 - 2.4.2 คณิตศาสตร์
 - 2.5 กลุ่มวิชาอาชีพ

หมายเหตุ การเลือกรายวิชาอาชีพให้เลือกจากเอกสารคำอธิบายรายวิชา วิชาอาชีพระดับมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2533 หรือหลักสูตรอื่นใดที่เทียบเท่า หรืออยู่ในระดับเดียวกับที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2532 จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.2 กิจกรรมแนะแนวและ/หรือกิจกรรมแก้ปัญหา และ/หรือกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

วิชา	ชั้น ม.4-ม.6		
	จำนวนหน่วยการเรียนรู้		
	บังคับ		เลือกเสรี
	แกน	เลือก	
1. ภาษาไทย	6	-	เลือกเรียนรายวิชาต่าง ๆ อีกอย่างน้อย 45 หน่วยการเรียนรู้ (นักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธทุกคนจะต้องเลือกเรียนรายวิชาพุทธศาสนา ภาคเรียนละ 1 รายวิชา ตลอด 3 ปี)
2. สังคมศึกษา	6	-	
3. พละนาฏย	3	3	
4. วิทยาศาสตร์	-	6	
5. พื้นฐานวิชาอาชีพ	-	6	
6. คณิตศาสตร์	-	-	
7. ภาษาต่างประเทศ	-	-	
8. ศิลปะ	-	-	
9. อาชีพ	-	-	
รวมจำนวนหน่วยการเรียนรู้	15	15	
	30		
กิจกรรม			
1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2532	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค		
2. กิจกรรมแนะแนวและ/หรือกิจกรรมแก้ปัญหา และ/หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค		
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน			

หมายเหตุ เลือกวิชาที่กรมวิชาการจัดทำหรือถ้าจำเป็นจะพิจารณาเป็นราย ๆ กิจกรรม

แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างกว้างขวางตามความถนัดและความสนใจ
 2. จัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพแวดล้อมและความต้องการของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ
 3. จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ทดลองใช้วิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ
 4. จัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ผู้เรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
 5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ ได้มีโอกาสหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
 6. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
 7. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม
 8. ให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และรายวิชาที่ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ
 9. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดแทรกการเสริมสร้างการพัฒนาอาชีพ
 10. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย
- หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1. เวลาเรียน

- 1.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียนโดยปกติประมาณ 3 ปี
- 1.2 ในปีการศึกษาหนึ่ง ให้แบ่งเป็นภาคเรียนปกติ 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ โรงเรียนอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร สำหรับภาคฤดูร้อนซึ่งมีเวลาเรียน 4 สัปดาห์นั้น เวลาเรียนต่อสัปดาห์ของรายวิชาที่เปิดสอนจะต้องเป็น 5 เท่าของภาคปกติ

1.3 ในสัปดาห์หนึ่ง โรงเรียนต้องเปิดเรียนไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 7 คาบ คาบละ 50 นาที โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างน้อย 25 คาบ และจัดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบ และจัดกิจกรรมแนะแนว และ/หรือกิจกรรมแก้ปัญหา และ/หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้อีก 2 คาบ เวลานอกเหนือจากนั้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหรือเลือกเรียนรายวิชาเพิ่มเติมตามความสนใจ

2. หน่วยการเรียน

รายวิชาใดที่ใช้เวลาเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีหน่วยการเรียน 1 หน่วยการเรียน รายวิชาใดที่มีจำนวนคาบเรียนมากกว่าหรือน้อยกว่า 2 คาบต่อภาคเรียน ให้มีจำนวนหน่วยการเรียนมากขึ้น หรือน้อยลงเป็นไปตามสัดส่วน

3. วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี

3.1 ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร สำหรับภาษาต่างประเทศ ผู้เรียนจะเลือกเรียนได้ 3 ภาษาเท่านั้น

3.2 การจัดทำรายวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรี นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และการใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4. การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียน และการโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2534) พ.ศ.2532

5. เกณฑ์การจบหลักสูตร

5.1 ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างอย่างน้อย 75 หน่วยการเรียน รายวิชาที่ลงทะเบียนเรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน

5.2 ต้องได้หน่วยการเรียนของวิชาบังคับทั้งหมด

5.3 ต้องได้หน่วยการเรียนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 75 หน่วยการเรียน

5.4 ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัด

กิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

6. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ในกรณีที่จะมีการยกเลิก เพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงรายวิชาและเนื้อหาของรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้ทำเป็นประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2533)

การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ซึ่งการศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ รัฐต้องการพัฒนาประเทศไปในทิศทางใด ก็จัดการศึกษาให้แก่ประชาชนไปในทิศทางนั้น โดยมีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดการให้การศึกษาแก่ปวงชน ดังเช่น หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ได้กำหนดการให้การศึกษาแก่ปวงชน เป็นความมุ่งหวังของหลักสูตรฉบับปรับปรุง (พะยอม แก้วกำเนิด, 2522) ไว้ 3 ประการ คือ

1. ให้หลักสูตรเป็นตัวนำในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา รู้จักทำ รู้จักพัฒนางาน และมีค่านิยมที่ดี
2. ให้หลักสูตรส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละท้องถิ่น
3. ให้หลักสูตรส่งเสริมผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ให้สามารถจัดการศึกษาสนองความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และท้องถิ่น และส่งเสริมความถนัดความสามารถของนักเรียนแต่ละบุคคล ถึงขีดสูงสุดตามศักยภาพที่มีอยู่

เพื่อให้หลักการบรรลุตามความมุ่งหวังทั้ง 3 ประการ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องช่วยกันดำเนินการขั้นการดำเนินงานที่สำคัญ คือ

1. การกำหนดปรัชญาและอุดมการณ์ วัตถุประสงค์ นโยบายของโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และเป็นแนวเดียวกันจนสามารถสร้างเอกลักษณ์ของโรงเรียน และนักเรียนของโรงเรียนได้
2. การศึกษา สํารวจ ปัญหาความต้องการ และสภาพของท้องถิ่น
3. การศึกษา สํารวจ ปัญหาความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง
4. การศึกษา สํารวจ ความถนัด ความสามารถเฉพาะของนักเรียน
5. การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียน ตามความต้องการ และความถนัด ความสามารถ
6. การจัดเลือกสรร พัฒนา จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตร หรือรายวิชาที่ สอดคล้องกับสภาพชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น และส่งเสริมความสามารถ ความถนัด เฉพาะทางของนักเรียนสู่ความเป็นเลิศ
7. การจัดบริการแนะแนวทางการศึกษา ให้นักเรียนรู้จักตนเอง รู้จักสภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมและสิ่งแวดล้อม สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสภาพแวดล้อม สามารถกำหนดทางเลือก และตัดสินใจ ในการดำเนินการในด้านการศึกษา การเลือก เรียนรายวิชาต่าง ๆ การอาชีพ และแนวทางประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนาชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคม
8. การจัดครูอาจารย์ และการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของครูอาจารย์ ให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา รู้จักทำ รู้จักพัฒนา และมีค่านิยมที่ดีงาม
9. การใช้ทรัพยากรภายนอก คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ คือ วิทยาการ แผนพัฒนาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนช่วยในการเรียนการสอน
10. การจัดแผนการสอน เนื้อหาสาระ รายละเอียด เทคนิคการสอน อุปกรณ์ สื่อ หนังสือ เอกสาร โดยเฉพาะให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงกับชีวิต สภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

11. การเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้
12. การทำความเข้าใจ และประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง บุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง
13. การจัดกิจกรรมเสริม เป็นต้นว่า การประกวดแข่งขัน การยกย่องเชิดชูเกียรติผลงานดีเด่น การจัดนิทรรศการ การสาธิต การจัดกิจกรรมและปัจจัยเกื้อกูลให้เกิดกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาที่สมบูรณ์ ครบวงจร เช่น การจัดตั้งร้านค้าของโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการผลิต การขายผลผลิตของนักเรียน
14. การติดตาม ช่วยเหลือ นิเทศ แก้ปัญหา พัฒนางาน และให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงานตามหลักสูตร
15. การวัด ประเมินผลเพื่อการพัฒนา
16. การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ และบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาตามหลักสูตร

แนวการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ สุมิตร คุณานุกร (2523) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ประเภท คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน
2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมาย
3. การสอนของครู

โดยรายละเอียดคือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึง การตีความหมายและกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและให้ชัดเจน เพื่อครูจะสามารถใช้ได้สะดวก การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนนี้จะออกมาเป็นเอกสารที่เรียกว่า ประมวลการสอน โครงการสอน หรือแผนการสอน หรือคู่มือครู ถ้าสามารถปรับหลักสูตรออกมาเป็นแผนการสอนที่ดีแล้วจะช่วยให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้สะดวกมากขึ้น

2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ผู้บริหารควรสำรวจปัจจัย และสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ เช่น จำนวนห้องเรียน จำนวนนักเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน วัสดุอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ต้องมีให้พร้อม ความเข้าใจหลักสูตรของครู ประมวลการสอน แผนการสอน แบบเรียน แบบประเมินผล สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะ ส่งเสริมหรือสกัดกั้นการปฏิบัติงานของครูตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

3. การสอนของครู ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ จะสัมฤทธิ์ ผลหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับครู คือ ครูต้องปรับพฤติกรรมการสอน ต้องเลือกใช้วิธีสอนให้ สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ให้ความรู้ คำแนะนำ อำนวย ความสะดวก และให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครูและการเรียนของเด็กบังเกิดผลตาม ความมุ่งหมายของหลักสูตร บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการนำหลักสูตรไปใช้ ก็คือ การ บริหารงานวิชาการ

บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

1. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการนำหลักสูตรไปใช้

กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา (ม.ป.ป.) ได้กำหนดการบริหารงานวิชาการ (การนำหลักสูตรไปใช้) ไว้ในขอบข่ายและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนี้

ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบ ควบคุมดูแล หรือดำเนินการ การบริหารงาน วิชาการดังต่อไปนี้

1. การวางแผนงานวิชาการ

1.1 จัดระบบบริหารงานวิชาการ เป็นหมวดวิชา

1.2 รวบรวมและจัดทำระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการ และ ประชาสัมพันธ์ให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองทราบ

1.3 จัดทำเอกสารคู่มือครูและคู่มือนักเรียน เผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ทราบ

ประจำปี

- 1.4 จัดทำปฏิทินปฏิบัติงานด้านวิชาการ
 - 1.5 วางแผนงานด้านงบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการบริหารงานวิชาการ
 - 1.6 จัดทำแผนงาน โครงการทางวิชาการ
 - 1.7 จัดบุคลากร ประสานงานกับแหล่งวิชาการนอกโรงเรียน
2. การจัดแผนการเรียน
- 2.1 จัดแผนการเรียนให้สนองจุดมุ่งหมาย หลักการ และโครงสร้างของหลักสูตร โดยคำนึงถึงความพร้อม ด้านอาคารสถานที่ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและทรัพยากรของท้องถิ่น
 - 2.2 จัดเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน และผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น ที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน ครู-อาจารย์
 - 2.3 จัดปฐมนิเทศนักเรียน และผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดแผนการเรียน การเลือกแผนการเรียน และการลงทะเบียนเรียน
 - 2.4 พิจารณาเลือกใช้แบบเรียน และหนังสืออ่านประกอบ
 - 2.5 ประสานแผนการเรียนกับสถาบันอื่น ๆ เพื่อการศึกษาต่อ หรือประกอบอาชีพ
 - 2.6 ประเมินผลการปรับปรุงการจัดแผนการเรียนและติดตามผลทุกระยะ
3. การจัดทำตารางการเรียนการสอน
- 3.1 จัดให้มีตารางสอนประเภทต่าง ๆ เช่น ตารางสอนประจำชั้น ตารางสอนของครูแต่ละคน ตารางสอนประจำหมวดวิชา ตารางสอนรวม
 - 3.2 จัดให้มีตารางการใช้ห้องเรียน และอาคารสถานที่ต่าง ๆ
 - 3.3 การติดตามผลและประเมินผลการจัดทำตารางสอน
 - 3.4 การปรับปรุงการจัดตารางสอน
 - 3.5 จัดสอนซ่อมเสริม
4. การจัดครูเข้าสอน
- 4.1 จัดครูเข้าสอนให้ตรงตามวุฒิหรือประสบการณ์

4.2 จัดเฉลี่ยครูให้เพียงพอในแต่ละหมวดวิชา

4.3 จัดครูหรือสื่อการสอนแทน กรณีที่มีครูลาหรือไปราชการ

5. การพัฒนาการเรียนการสอน

5.1 ส่งเสริมให้ครูนำวิธีการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับ

เนื้อหาวิชา พร้อมทั้งให้ครูรู้จักนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ และเน้นให้ครูจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

5.2 ควบคุมการสอนให้เป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละ

รายวิชา

5.3 จัดให้มีบริการแนะแนวการเรียนต่อและแนะแนวอาชีพ

5.4 จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน

5.5 ติดตามประเมินผลและพัฒนาการเรียนการสอน

6. การจัดการเรียนการสอน

6.1 จัดให้มีการทำแผนการสอน และโครงการสอนเป็นรายวิชา

6.2 จัดให้ครูทำบันทึกการสอน

6.3 จัดหา ใช้ บำรุงรักษา และส่งเสริมการผลิตสื่อการสอน และ

อำนวยความสะดวกในการใช้

6.4 จัดหาทรัพยากร แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถาน

ประกอบอาชีพ

6.5 จัดห้องสมุดและส่งเสริมให้ครู-นักเรียนได้ใช้ห้องสมุดให้เกิด

ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

6.6 จัดทำแผนการใช้อุปกรณ์ภายในโรงเรียน และการใช้ทรัพยากรร่วมกับ

สถานศึกษาอื่น

7. การพัฒนาครูทางด้านวิชาการ

7.1 จัดให้มีการนิเทศภายใน และจัดทำจัดทำเอกสารต่าง ๆ ทางวิชาการ

7.2 จัดการฝึกอบรมครู การประชุมสัมมนาทางวิชาการ

7.3 ส่งเสริมให้ครูผลิตเอกสารทางวิชาการและค้นคว้าวิจัย

7.4 ส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาต่อหรือศึกษาดูงาน

8. การจัดกิจกรรมนักเรียน

8.1 จัดกิจกรรมนักเรียนให้เหมาะสมกับวัย โดยให้ตรงกับความสนใจ
และนโยบายของกรมฯ กระทรวง

8.2 จัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถร่วมงานกับชุมชนได้

9. การวัดผลและประเมินผลการเรียน

9.1 รวบรวมระเบียบเกี่ยวกับการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน

9.2 ชี้แจงแนวปฏิบัติ และปฏิทินปฏิบัติงาน เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล
การเรียนให้ทราบทั่วกัน

9.3 ดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนตามปฏิทินและแนวปฏิบัติที่
กำหนด

9.4 ดำเนินการวิเคราะห์ข้อสอบและจัดทำธนาคารข้อสอบ

9.5 ติดตามประเมินผลและตรวจสอบหลักฐานการวัดผลการเรียนการสอน

9.6 สร้างและปรับปรุงเครื่องมือในการวัดผลการเรียนตามจุดประสงค์
ของรายวิชา

9.7 จัดให้มีเอกสารหรือแบบฟอร์มเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียน
พร้อมทั้งให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลและจัดเก็บเป็นระบบ และอำนวยความสะดวกในการใช้

9.8 จัดให้มีการรายงานผลการเรียนตามระเบียบการวัดผลให้ถูกต้อง
เป็นปัจจุบัน

9.9 ควบคุมและตรวจสอบให้การวัดผลและประเมินผลการเรียนเป็นไปตาม
ระเบียบโดยเคร่งครัด

10. งานทะเบียน

จัดให้มีทะเบียนนักเรียน หรือหลักฐานงานทะเบียนนักเรียน พร้อมทั้งจัดระบบ
การเก็บรักษาที่ปลอดภัยและมีระบบการให้บริการที่สะดวกรวดเร็ว

11. งานวิชาการอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย หรือกำหนดให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียน

12. การประเมินผลงานวิชาการ

12.1 จัดให้มีการประเมินผลงานวิชาการทุกระยะ

12.2 ตรวจสอบหลักฐานการดำเนินงานทางวิชาการ

12.3 วิเคราะห์ผลการประเมินผลงานวิชาการและนำไปใช้ในการ

ปรับปรุงงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มเหล่านั้นไปปฏิบัติให้บังเกิดผล และรวมถึงการบริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด ครูใหญ่จะต้องดูแล เอาใจใส่การบริหารงานทางด้านวิชาการ ดูแลครูผู้สอน ผู้สอนจะต้องเป็นคนที่มีความตั้งใจ มีความตั้งใจ เอาใจใส่ ให้ความรัก ความเมตตา ชี้แนะแนวทางให้แก่ผู้เรียน นำผู้เรียนให้ไปสู่จุดมุ่งหมาย ตามหลักสูตร หรือจุดมุ่งหมายในการสอนแต่ละครั้ง สภาพของหลักสูตรจะต้องทันสมัย ทันเหตุการณ์ และสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครอง จิตวิทยา ความต้องการของผู้เรียน จะต้องมีสื่อการเรียนการสอนพร้อม นักการศึกษาโรงเรียนเอาใจใส่ในเรื่องความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณทั่วไป เมื่อเป็นดังนี้แล้ว การนำหลักสูตรไปใช้ก็จะบังเกิดผลดี จะเห็นว่าครูผู้สอนเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่ง ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้

2. บทบาทของครูในการนำหลักสูตรไปใช้

พะยอม แก้วกำเนิด (2533) กล่าวว่า การที่จะทำให้หลักสูตรฉบับปรับปรุงบังเกิดผลตามจุดมุ่งหมาย ครูจะต้องปรับปรุงวิธีการสอน ซึ่งเรื่องแรกต้องพัฒนาวิธีสอนให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา รู้จักทำ รู้จักพัฒนา และมีค่านิยมที่ดี

การปรับปรุงวิธีการสอนของครูดังกล่าว ครูจะต้องคำนึงถึงหลักการ 3 ประการ คือ

1. สอนให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของรายวิชาหรือเนื้อหาที่จะสอน ครูจะต้องศึกษาวัตถุประสงค์ของรายวิชาหรือเนื้อหาที่จะสอนนั้น ต้องการพัฒนานักเรียนในเรื่องใด อย่างไร ทั้งทางด้านความรู้ การฝึกปฏิบัติและเจตคติ จากนั้นครูก็ต้องพิจารณาหาวิธีการสอนเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์นั้น

2. ครูจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของแต่ละวิชาและเนื้อหา บางวิชามีธรรมชาติของวิชาเป็นวิชาทักษะ บางวิชามีธรรมชาติของวิชาเป็นลักษณะวิชาสังคม บางวิชาเป็นวิชาเสริมสร้าง การสอนก็ต้องให้สอดคล้องกับธรรมชาติของวิชานั้น ๆ

3. ครูจะต้องสอนให้เด็กรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา รู้จักทำ รู้จักพัฒนา และมีค่านิยมที่ดีงาม เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก ความสามารถรู้จักคิด รู้จักทำ เป็นความสามารถที่ครูจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับนักเรียน และให้มีความสามารถนี้คงติดอยู่ในตัวนักเรียน เพื่อให้ นำความสามารถนี้ไปพจญชีวิตและพัฒนาชีวิตในสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (พะยอม แก้วกำเนิด, 2533)

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายมัธยม) คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2522) ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์ประจำวิชา (ครูผู้สอน) ไว้ดังนี้

1. ทำแผนการสอน โครงการสอนระยะยาว วางแผนการสอนโดยมีวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมวัดผล เพื่อเป็นแนวทางในการสอน
2. ทำอุปกรณ์การสอน
3. สอนตามที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดและสอนให้ตรงตามหลักสูตร
4. ตรวจงานทุกครั้ง
5. อบรมสั่งสอนนักเรียน
6. ออกข้อสอบ ตรวจข้อสอบ
7. วัดผลและประเมินผลการเรียนตามความเหมาะสม
8. ทำคะแนน ส่งคะแนน
9. ดูแลความเรียบร้อยประจำวัน
10. นิเทศประสพการณ์วิชาชีพ
 - ก. รับนิสิตสังเกตและร่วมปฏิบัติงานครู
 - ข. รับนิสิตฝึกประสพการณ์วิชาชีพและสาธิตการสอนตามควรแก่โอกาส
11. เผยแพร่ผลงานทางวิชาการของอาจารย์แต่ละวิชา

บุญมี เฌรยอด (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ครูเป็น "ตัวเอก" ของขบวนการหลักสูตร ครูมีบทบาทสำคัญที่สุด หลักสูตรจะมีความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อครูนำไปใช้ในห้องเรียน โดยจัดเป็นประสบการณ์ให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน และความต้องการของเด็ก หน้าที่ของครูผู้สอน จึงได้แก่

1. จะต้องศึกษาหลักสูตร แบบเรียน วัสดุประกอบ เพื่อจะได้เลือกใช้และแปลงไปสู่การสอนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น ตลอดจนปัญหาและความต้องการของเด็ก
2. ศึกษาวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ให้เข้าใจแจ่มแจ้ง และสามารถเลือกไปใช้สอนได้อย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์และลักษณะเนื้อหาวิชา
3. จะต้องเป็นผู้ที่ใฝ่ใจศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
4. ทำการสอนทุกครั้งอย่างมีจุดมุ่งหมาย
5. จัดทำและใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและบทเรียน
6. มีส่วนร่วมในการเขียนคู่มือหลักสูตร และวัสดุประกอบรายวิชา
7. คัดเลือกครูที่มีความรู้ในเรื่องหลักสูตร มีความเข้าใจการเรียนรู้อย่างดี และมีทัศนคติที่ดี ร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร

สงัด อุทรานันท์ (2532) กล่าวว่า ครูผู้สอน (ครูทำหน้าที่สอน) ควรจะได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ดังนี้คือ

1. ก่อนสอน ควรเตรียมการสอนก่อนที่จะสอนทุกครั้ง โดยเตรียมตามหัวข้อต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในระบบการสอน คือ ศึกษาถึงคุณลักษณะของผู้เรียน คิดถึงวัตถุประสงค์ของการสอน และจะทำการวัดผลการเรียนการสอนอย่างไร
2. ระหว่างการสอน ดำเนินการเรียนการสอนตามแผนการสอนที่กำหนดไว้ โดยเริ่มตั้งแต่การนำเข้าสู่บทเรียน การตรวจสอบความรู้ของผู้เรียนก่อนการสอน ดำเนินการสอนเป็นหมู่ทั้งชั้น เมื่อผู้เรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจดีแล้วก็ดำเนินการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาความสามารถเป็นส่วนรวมและเป็นรายบุคคลต่อไป ในตอนท้ายที่สุดก็ดำเนินการสรุปบททวนและทำการวัดผลหลังการเรียนการสอน หรืออาจจะมีการสั่งสอนเพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนที่ผ่านไปแล้วหรือที่จะมีขึ้นต่อไป

3. หลังการสอน หลังจากการดำเนินการเรียนการสอนได้ผ่านไปแล้ว ก็ควรจะ
ได้ดำเนินการเรียนการสอนว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด มีสิ่งไหนควรจะได้รับการ
การปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ ไปประกอบหรือปรับปรุงการเรียนการสอนที่จะมีขึ้น
ในครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการนำหลักสูตรไปใช้ ครูเป็นผู้
ทำให้หลักสูตรเกิดความสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

3. บทบาทของครูแนะแนวในการนำหลักสูตรไปใช้

เปรี๊ยะ กุมุท และคณะ (2513) กล่าวว่า การแนะแนวมีความสำคัญและเป็น
สิ่งจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติในสถานศึกษาทุกแห่งเพื่อให้คำปรึกษา เป็นการเตรียมเด็กหนุ่มสาวหรือ
เด็กวัยรุ่นเพื่อเผชิญกับชีวิต และปัญหาเศรษฐกิจอันซับซ้อนในอนาคต เป็นการตั้งความมุ่งหมาย
ของชีวิตที่ตั้งงาม และถูกทางให้แก่เด็กหนุ่มสาว เป็นความจำเป็นที่จะเปิดโอกาสต่าง ๆ ทาง
เศรษฐกิจให้แก่เด็กหนุ่มสาวทุกคน พร้อมทั้งช่วยเหลือให้ทุกคนได้ประเมินความสนใจและความ
สามารถของตนเองว่าจะเหมาะสมกับโอกาสในทางเศรษฐกิจนั้น ๆ หรือไม่เพียงใด ครูจะต้อง
อำนวยความสะดวกที่ถูกต้องแก่เขาช่วยเหลือเขาเหล่านั้นให้ได้ทำงานอันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง
และประเทศชาติ การแนะแนวจึงมีความสำคัญยิ่ง บริการแนะแนวเป็นสิ่งจำเป็นต้องจัดให้มีขึ้น
ซึ่ง แฮ็ทซ เรย์มอนด์ เอ็น และ อัมพา โชติกสเถียร อ้างถึงใน เปรี๊ยะ กุมุท และคณะ (2513)
เสนอว่า บริการแนะแนวมีเพื่อ

1. กำหนดลำดับกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน เพื่อช่วยให้มีความเข้าใจนักเรียน
แต่ละคนให้ดียิ่งขึ้น จุดประสงค์การเรียนรู้นักเรียนอย่างดี เพื่อจะสามารถช่วยให้เขาได้รับการศึกษา
ฝึกฝนที่เหมาะสมซึ่งจะทำให้ประสบการณ์ในโรงเรียนของเขาที่มีความหมายแก่ตัวเขามากยิ่งขึ้น

2. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งในปัจจุบัน
และอนาคต เป็นที่หวังว่าการสอนให้นักเรียนรู้สภาพเช่นนี้ จะเป็นผลให้นักเรียนทุกคนสามารถ
ตั้งจุดหมายแห่งชีวิตของตนได้ตรงกับความเป็นจริงยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกันก็จะช่วยให้นักเรียน
เหล่านั้นมีความมีความเข้าใจในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างดี

3. เพื่อช่วยให้นักเรียนสำเร็จแล้วได้ประกอบอาชีพ หรือได้เข้าศึกษาต่อตามความต้องการของแต่ละบุคคล และความต้องการของชาติ

พิไล แยมงามเหลือ ได้กล่าวถึงงานแนะแนวไว้ในเอกสารการบริหารโรงเรียนมัธยมและรายงานการดำเนินงาน ปีการศึกษา 2525 โดยนิสิตวิชาการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ว่า งานแนะแนวมีความจำเป็นเพราะ

1. จำเป็นในเรื่องหลักสูตร หลักสูตรกำหนดให้มีชั่วโมงแนะแนว
2. หลักสูตรการเรียน ซับซ้อนมาก ยากต่อการเลือก
3. สังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก และเร็วมาก การปรับตัวลำบาก

บริการแนะแนวที่ควรจัดจึงได้แก่

- ศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลอย่างละเอียด มีระเบียบสะสม
- บริการสนเทศให้ข่าวสารต่าง ๆ เช่น การศึกษาต่อ การอาชีพ
- การให้คำปรึกษารายบุคคล
- การวางตัวบุคคล
- การติดตามผล

พะยอม แก้วกำเนิด (ม.ป.ป.) กล่าวถึง การแนะแนวว่า ในการบริหารหลักสูตร (ฉบับปรับปรุง) จะต้องคำนึงถึงเรื่องแนะแนวในกรณีพิเศษซึ่งหลักการแนะแนวมีอยู่เพียง 3-4 ข้อ คือ

1. การแนะแนวให้รู้จักตนเอง รู้จักคุณค่าของตนเอง รู้ว่าตนเองมีความถนัดความสามารถอะไร มีจุดเด่นอะไร จุดด้อยอยู่ที่ไหน และเพื่อสร้างค่านิยมที่จะมุ่งมั่นในการพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นด้วยการช่วยตนเอง

2. การแนะแนวให้รู้จักสิ่งแวดล้อม สภาพชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมนววงการศึกษามากกว่าการธุรกิจมากในเรื่องการรู้จักสิ่งแวดล้อม ต้องตามให้ทันต่อเหตุการณ์ ครูและผู้บริหารต้องทำให้เด็กตามเหตุการณ์ให้ทัน โดยเฉพาะในบ้านเมืองเพื่อให้เขารู้แนวโน้มความเคลื่อนไหว รวมทั้งโอกาสในงานอาชีพในอนาคต อาจใช้วิธีจัดนิทรรศการ ทัศนศึกษา เชิญวิทยากรมาพูด ฯลฯ

3. การฝึกและส่งเสริม ให้รู้จักวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดทางเลือกและตัดสินใจ เมื่อรู้ว่าแนวโน้มบ้านเมืองจะเปลี่ยนเป็นอย่างไรตัวเราเป็นอย่างนี้ เราเก่งทางนี้ เราด้อยทางนี้ ฯลฯ แล้วเราจะทำอะไร เราควรเลือกเรียนวิชาอะไร เรียนต่อทางไหน ทำอาชีพทางไหน ควรประพฤติตัวอย่างไร

4. การแนะแนวเป็นกรณีพิเศษ ที่มีปัญหาเฉพาะรายหรือเฉพาะกลุ่มก็ใช้หลักทั่วไปดัง 3 ข้อที่กล่าวแล้ว

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ (ฝ่ายมัธยม) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2522) ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์ฝ่ายแนะแนว ดังนี้

1. ให้คำปรึกษาและข้อเสนอนแนะแก่ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ
2. พิจารณาเกี่ยวกับเรื่อง การจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล
3. ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการให้อาจารย์ในหมวดวิชา
4. สนับสนุนและปรับปรุงเกี่ยวกับการเรียนการสอน
5. วินิจฉัยและตัดสินใจปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน

(โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายมัธยม), 2522)

สาระต่าง ๆ ที่นำมาเสนอมา อาจกล่าวได้ว่า ในการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ให้บรรลุความมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้นั้น บุคคลต่าง ๆ คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และครูแนะแนว จะต้องร่วมมือกันและปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ

การจัดวิชาเลือกเสรีตามหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533

พนอม แก้วกำเนิด (2533) กล่าวว่า การที่กำหนดให้มีวิชาเลือกเสรี ก็เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นตนเองมากขึ้น กับทั้งส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องและสนองความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง และส่งเสริมความถนัด ความสามารถ

จนถึงระดับสูงสุดตามศักยภาพที่นักเรียนแต่ละคนมีอยู่ ทั้งนี้โดยส่งเสริมให้โรงเรียนและท้องถิ่น (กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง) สามารถสร้างหลักสูตร ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรได้ด้วยตนเอง

การจัดวิชาเลือกเสรีเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นตนเอง

การที่จะจัดการศึกษา (วิชาเลือกเสรี) ให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นได้ พะนอม แก้วกำเนิด (2533) กล่าวว่า จะต้องพิจารณาดำเนินการอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง ในท้องถิ่น เรียนสภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมในท้องถิ่นของตน จากใกล้ตัวไปสู่ไกลตัวออกไป แต่ไม่ละเลยที่จะเจาะลึกเรียนรู้ท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น จนสามารถแก้ปัญหา พัฒนาชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นของตนเองได้ นักเรียนจะรักท้องถิ่นไม่อพยพหลบหนี ออกจากท้องถิ่นของตนเอง

2. จัดกระบวนการเรียนการสอนส่งเสริมให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง ได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้กระทำจริงต่อสภาพชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ได้ฝึกอาชีพฝึกการปฏิบัติงานและดำเนินการอย่างแท้จริงในท้องถิ่น กิจกรรมเหล่านี้จัดเป็นกระบวนการเรียนของนักเรียน นั่นคือการดึงสภาพนอกโรงเรียนเข้าสู่การเรียนของนักเรียนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ออกไปเรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น

3. กระบวนการเรียนการสอนใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนช่วยอย่างใกล้ชิด ทรัพยากรท้องถิ่นคือทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น คือ โรงงาน สถานที่ประกอบการ ทรัพยากรมนุษย์ คือ วิทยากร วิชาการต่าง ๆ อาชีพต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วย

การจัดวิชาเลือกเสรีให้สอดคล้องและสนองความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง และส่งเสริมความถนัด ความสามารถจนถึงระดับสูงสุดตามศักยภาพที่นักเรียนแต่ละคนมีอยู่

การจัดการศึกษา (วิชาเลือกเสรี) ให้ได้เช่นนี้ จำเป็นจะต้องดำเนินการด้วย วิธีการและกิจกรรมหลาย ๆ วิธีด้วยกัน เช่น

1. การศึกษา สังเกต สัมภาษณ์ ความต้องการ ความกล้า ความสามารถพิเศษ ของนักเรียนแต่ละคน
2. การจัดกลุ่มนักเรียนตามความต้องการ ความสามารถพิเศษ
3. การเลือกหลักสูตรรายวิชาที่มีอยู่แล้ว การจัดทำหลักสูตรใหม่ การพัฒนา หลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถของนักเรียน ด้วยบริการแนะแนว ส่งเสริมให้นักเรียนได้เลือกเรียนวิชาการตามความต้องการและความถนัด ความสามารถ ใน รายวิชาเลือกเสรี ตามโครงสร้างของหลักสูตรปรับปรุง
4. การใช้ทรัพยากร โดยเฉพาะวิทยากร และสถานที่ประกอบการภายนอก ทั้ง ภาครัฐและภาคเอกชน มีส่วนช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน
5. การจัดกิจกรรมส่งเสริมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ ฝึกทักษะ พัฒนาทักษะให้สูงขึ้น จนถึงขีดความสามารถสูงสุด (พะยอม แก้วกำเนิด, 2533)

ด้วยโครงสร้างของหลักสูตรฉบับปรับปรุงที่มีรายวิชาเลือกเสรี จะช่วยส่งเสริมให้ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู-อาจารย์ ช่วยกันสร้างและพัฒนาหลักสูตร รายวิชาที่สนองความต้องการ และส่งเสริมความถนัด ความสามารถของนักเรียนได้จนถึงขีดความสามารถสูงสุดและความเป็น เลิศ ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ ต้องช่วยกันเลือกสรร พัฒนา และสร้างหลักสูตรรายวิชา ใหม่ ๆ ให้ทันกับเหตุการณ์ เพื่อสนองความต้องการ และส่งเสริมความสามารถ ความถนัดของ นักเรียนถึงขั้นความเป็นเลิศ (พะยอม แก้วกำเนิด, 2533)

อย่างไรก็ตามในการดำเนินการจัดวิชาเลือกเสรีสามารถจำแนกเป็นขั้นตอน ต่าง ๆ ได้ 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นเตรียมการจัดวิชาเลือกเสรี
2. ขั้นดำเนินการจัดวิชาเลือกเสรี
3. ขั้นติดตามประเมินผลการจัดวิชาเลือกเสรี

ซึ่งรายละเอียดของขั้นตอนดังกล่าวมีดังนี้

1. การเตรียมการจัดวิชาเลือกเสรี จะประกอบด้วย

1.1 นโยบายการจัดวิชาเลือกเสรี

พจนอม แก้วกำเนิด (2533) กล่าวว่า การที่กำหนดให้มีวิชาเลือกเสรี ก็เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นตนเอง มากขึ้น กับทั้งส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้อง และสนองความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง และส่งเสริมความถนัด ความสามารถจนถึง ระดับสูงสุดตามศักยภาพที่นักเรียนแต่ละมีอยู่ ทั้งนี้โดยการส่งเสริมให้โรงเรียนและท้องถิ่น (กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง) สามารถสร้าง หลักสูตร ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไว้ด้วยตนเอง

1.2 การวางแผนการจัดวิชาเลือกเสรี

อุทัย บุญประเสริฐ (2532) ได้กล่าวถึงการวางแผนว่า การวางแผน เป็นความพยายามขององค์การและหน่วยงานในการกำหนดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติจัดทำ เพื่อให้ ตอบสนองต่อภารกิจ ตอบสนองต่อปัญหา และความต้องการให้ได้ผลดีที่สุด ด้วยวิธีการที่ เหมาะสมที่สุด มีประสิทธิภาพสูงภายใต้ความจำกัดของทรัพยากร และการเปลี่ยนแปลงของ สิ่งแวดล้อมในอนาคต โดยมุ่งความสำเร็จและการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นหัวใจ สำคัญ ซึ่งสิ่งที่กำหนดไว้ว่าจะปฏิบัติจัดทำขึ้นได้ผ่านการไตร่ตรอง ได้ผ่านพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงความเป็นมาในอดีต พิจารณาถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา ศักยภาพ และแนวโน้มด้าน ต่าง ๆ ในอนาคต ตลอดจนความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

การวางแผนการจัดวิชาเลือกเสรี ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 พจนอม แก้วกำเนิด (2533) ได้เสนอแนวทางการวางแผนโดยภาพรวมไว้คือ

1. ศึกษา สํารวจ ปัญหาความต้องการและสภาพของท้องถิ่น
2. ศึกษา สํารวจ ปัญหาความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง
3. ศึกษา สํารวจ ความถนัดความสามารถเฉพาะของนักเรียน

1.3 การจัดกลุ่มการเรียน

การจัดกลุ่มการเรียน หมายถึง การจัดแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มเพื่อ การเรียนการสอน ซึ่งการจัดกลุ่มการเรียนอาจจัดได้หลายแบบ การจะจัดแบบใดแล้วแต่

โรงเรียนจะเห็นสมควร แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงว่าแบบใดจะทำให้การเรียนการสอนได้ผลดี

การจัดกลุ่มการเรียนสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

1. จัดกลุ่มโดยถือความเหมือนกันของนักเรียนในกลุ่ม ได้แก่ การจัดนักเรียนที่มีลักษณะเหมือนกันให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น

1.1 จัดตามลักษณะความสามารถเหมือนกันไว้ในกลุ่มเดียวกัน การยึดความสามารถเหมือนกันอาจจะพิจารณาจากผลการเรียน ผลการสอบคัดเลือก หรือจัดตามความสามารถบางวิชาเป็นหลัก

1.2 จัดตามแผนการเรียน นักเรียนที่มีแผนการเรียนเหมือนกัน จัดไว้ในกลุ่มเดียวกัน ทั้งการเรียนวิชาเลือกตามแผน และการเรียนวิชาบังคับ

1.3 จัดตามเพศ ในการเรียนบางวิชาอาจมีความจำเป็นที่จะต้องแยกเพศหญิงและชายเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะวิชาหรือกิจกรรมการเรียนการสอน

1.4 ลักษณะความเหมือนกันอื่น ๆ ในการเรียนหรือในกิจกรรมการเรียนบางอย่าง อาจจัดนักเรียนที่มีความเหมือนกันไว้เป็นกลุ่มเดียวกันได้ เช่น ความสูง น้ำหนัก ความถนัดหรือความชำนาญ ฯลฯ

2. จัดกลุ่มการเรียนโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่าง หรือความเหมือนกันของนักเรียน หรือเรียกว่า จัดแบบคละ การจัดแบบนี้อาจจัดได้ในการเรียนวิชาบังคับ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ยกเว้น การจัดตามแผนการเรียนบางวิชา เพราะนักเรียนที่เรียนวิชาเลือกตามแผนการเรียนต่างกันจะต้องแยกกันเรียนอยู่แล้ว

(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526)

1.4 การจัดครูเข้าสอน

ความพร้อมด้านบุคลากรของโรงเรียนมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรฝ่ายปฏิบัติการสอน โรงเรียนจะต้องมีครูเพื่อทำการสอนอย่างเพียงพอ สอดคล้องกับจำนวนนักเรียน มีคุณสมบัติที่จะทำการสอนวิชาต่าง ๆ ตามรายวิชาบังคับ วิชาเลือก หรือแผนการเรียนที่โรงเรียนกำหนดไว้ แต่ในกรณีที่ไม่มีครูสอนวิชาใดวิชาหนึ่งพอเพียงแล้ว โรงเรียนจะต้องหาวิธีแก้ปัญหาให้ได้ก่อนที่จะดำเนินการเรียนการสอนหรือก่อนเปิดเรียน โรงเรียนควรจะได้มีการสำรวจความพร้อมของโรงเรียนก่อนการสำรวจนี้ เพื่อให้ทราบว่า

1. ปัจจุบันโรงเรียนมีครูอยู่จำนวนเท่าใด เป็นไปตามเกณฑ์หรือไม่
อย่างไร

2. มีครูที่มีวุฒิอะไรบ้าง มีครูที่มีความถนัด หรือมีความสามารถที่จะ
สอนวิชาใดบ้างนอกเหนือจากวิชาที่ได้เรียนเป็นวิชาเอก วิชาโท

เมื่อมีการสำรวจความพร้อมของโรงเรียน มีครูที่มีคุณวุฒิและจำนวน
ตามต้องการแล้วก็มาถึงการจัดครูเข้าสอนตามรายวิชาที่เปิดสอน ผู้ทำหน้าที่จัดครูเข้าสอน
ได้แก่ ผู้บริหารร่วมกับหัวหน้าหมวดวิชาและฝ่ายวิชาการ เพื่อความถูกต้อง การจัดครูเข้าสอน
ควรจะได้มีการวางแผนหรือรายละเอียดการจัดครูสอนก่อน เพื่อพิจารณาจัดแบ่งวิชาและ
จำนวนคาบที่ครูผู้สอนต้องรับภาระให้เป็นจำนวนพอเหมาะ ไม่มากหรือน้อยกว่ากันมากนัก

การจัดครูสอนที่ได้ผลดี เมื่อครูพอเพียง มี 2 แบบใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การจัดครูสอนตามแนวดิ่ง ได้แก่ การจัดครูสอนในวิชาหนึ่ง ๆ
หลายระดับชั้น เช่น จัดครูสอนวิชาภาษาอังกฤษทั้งมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 เป็นต้น การ
จัดแบบนี้มีผลดี คือ นักเรียนได้เรียนกับครูหลายคน ครูแต่ละคนอาจจะมีวิธีสอนแตกต่างกัน
ทำให้ไม่เบื่อหน่าย ครูผู้สอนมีโอกาสดูแลสอนนักเรียนหลายระดับ ไม่จำเจ และอาจจะนำวิธีการ
ที่ได้ผลจากการสอนระดับหนึ่งไปใช้กับอีกระดับหนึ่ง เมื่อมีครูไม่มาทำการสอน ก็สามารถจัดครู
สอนแทนได้ง่ายส่วนที่ไม่ดีก็คือ ครูสอนหลายระดับต้องเตรียมการสอนหลายวิชา ทำให้มีเวลาไม่
พอเพียงในการเตรียมการสอน เตรียมหนังสือและอุปกรณ์การสอน ทำให้ครูไม่ชำนาญในการสอน
นักเรียนระดับใดระดับหนึ่งโดยเฉพาะ

2. การจัดครูเข้าสอนตามแนวนอน คือ จัดครูคนหนึ่งสอนวิชาหนึ่งใน
ระดับเดียว วิธีนี้มีผลดี คือ ครูสอนวิชาเดียว ระดับเดียว เสียเวลาในการเตรียมการสอนน้อย
ครูมีทักษะในการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งมาก นักเรียนหลายห้องได้เรียนกับครูคนเดียว ทำให้
เรียนรู้ในแนวเดียวกัน การวัดผลประเมินผลการเรียนทำโดยครูคนเดียวทำให้เกิดความเสมอ
ภาคกัน ส่วนเสียก็คือ ครูทำการสอนในระดับเดียวจะรู้สึกจำเจ นักเรียนอาจจะเบื่อหน่ายและ
จัดครูสอนแทนไม่สะดวกเท่าวิธีแรก

การจัดครูเข้าสอนควรพิจารณาจัดตามหลักดังนี้

1. จัดตามวิชาเอก ผู้ที่เรียนวิชาเอกมาในวิชาหรือกลุ่มวิชาใด ย่อมเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ หรือมีความถนัดในวิชาหรือสาขาวิชานั้นพอเพียง ถือว่าเป็นการจัดครูสอนที่เหมาะสมที่สุด

2. จัดตามวิชาโท ในกรณีที่ไม่มีการสอนเพียงพอ การจัดครูที่ได้เรียนสาขาที่จะทำการสอนนั้นเป็นวิชาโทมาก็อาจจะทำได้ การจัดครูสอนแบบนี้ใช้สำหรับในโรงเรียนที่มีครูขาดในหมวดวิชาหนึ่ง แต่มีครูเกินหรือมีครูที่มีคาบที่สอนน้อยในอีกหมวดวิชาหนึ่ง ถ้าหากมีครูในหมวดวิชาที่เกินหรือมีคาบสอนน้อย เป็นผู้ที่เคยเรียนวิชาโทมาก็อาจจะจัดให้ครูดังกล่าวเข้าสอนในรายวิชาที่ขาดครูสอนนั้น ๆ โดยให้เวลาได้เตรียมตัว ให้ศึกษาหลักสูตร คู่มือการสอน หรือค้นคว้าเพิ่มเติม ก็อาจจะทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพได้

3. จัดตามความถนัดและความสนใจ ครูบางคนที่เคยเรียนวิชาเอกหรือวิชาโทสาขาใดสาขาหนึ่งมา ได้ทำการสอนวิชาที่เรียนเป็นวิชาเอกหรือวิชาโทนั้น ๆ มาแล้ว แต่ด้วยสาเหตุใดก็ตาม ในภายหลังมีความสนใจในอีกวิชาหนึ่ง ได้ทำการศึกษาค้นคว้าจนเกิดความรู้อย่างชำนาญ และสนใจอยากจะสอนอีกวิชาหนึ่งก็อาจจัดให้สอนได้

4. จัดครูเข้าสอนในรายวิชาที่มีประสบการณ์ ครูบางคนอาจจะมีความรู้หรือความชำนาญในวิชาชีพแขนงใดแขนงหนึ่ง อาจจะเป็นเพราะครอบครัวมีอาชีพนั้น หรือมีความสนใจค้นคว้าทดลองในกรณีที่เหมาะสมก็อาจจัดให้สอนในวิชาชีพที่มีความชำนาญหรือประสบการณ์นั้น ๆ

5. จัดครูเข้าสอนตามความจำเป็นของโรงเรียน ในบางโรงเรียน มีครูเกินในหมวดวิชาหนึ่ง แต่ครูขาดในหมวดวิชาหนึ่ง แต่ครูที่เกินไม่ได้เรียนเป็นวิชาเอกหรือวิชาโท หรือไม่มีความถนัดในวิชาในหมวดที่ขาดนั้น ถ้าเป็นครูเกินในหมวดวิชาชีพ แต่ครูขาดในหมวดวิชาสามัญ ก็อาจจัดให้สอนได้ เพราะอย่างน้อยครูทุกคนก็เคยผ่านการเรียนวิชาสามัญมาเมื่อตอนที่เรียนในระดับมัธยมศึกษาเพียงแต่ให้ศึกษาหลักสูตร คู่มือการสอน แบบเรียน แผนการสอน แผนการประเมินที่ได้จัดทำไว้ ก็จะทำให้สอนได้ แม้ในตอนต้นอาจจะไม่ได้ผลดีนักก็ตาม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526)

1.5 การจัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตร

สังัด อุทรานันท์ (2528) กล่าวว่า " เอกสารหลักสูตรเป็นเอกสารที่กล่าวถึงสาระของหลักสูตรโดยตรง คือ หลักสูตรแม่บทจะกล่าวถึง จุดมุ่งหมาย หลักการ

โครงสร้าง และเนื้อหาสาระที่จัดไว้ในหลักสูตรนั้น ๆ สำหรับเอกสารประกอบหลักสูตรเป็น เอกสารที่อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อให้การนำหลักสูตรไป ใช้ได้ผลตามความมุ่งหมาย ตัวอย่างของเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือเกี่ยวกับการใช้ หลักสูตร แผนการสอนกลุ่มวิชาต่าง ๆ คู่มือประเมินผลการเรียน ฯลฯ"

อเนก รัตน์ปิยะภากรณ์ (2528) กล่าวว่า เอกสารประกอบหลักสูตร สำหรับครู แบ่งออกได้ดังนี้

1. เอกสารแนะนำหลักสูตร เช่น คู่มือครู คู่มือการสอน คู่มืออบรม เป็นต้น
2. ประมวลการสอน
3. เอกสารเกี่ยวกับการวัด เช่น เครื่องมือวัดผล คู่มือการประเมินผล เอกสารที่ถือว่าเป็นแม่บทหรือเป็นแนวปฏิบัติในการนำเอาหลักสูตร

มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ไปใช้ ได้แก่

- 1) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
- 2) เอกสารรายวิชาอาชีพ ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
- 3) ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) พ.ศ.2532
- 4) ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมใน สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2532

โรงเรียนต้องศึกษาเอกสารดังกล่าวให้เข้าใจเพื่อจะทำให้ปฏิบัติได้ อย่างถูกต้อง และถ้าโรงเรียนต้องการข้อเสนอแนะหรือรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติเพิ่มเติม ก็สามารถจะศึกษาได้จากเอกสารต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

- 1) คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
- 2) คู่มือการใช้หนังสือรายวิชาอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 3) คู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นฯ

นอกจากนี้ยังมีเอกสารที่โรงเรียนจะต้องจัดเตรียมและหาไว้สำหรับที่จะช่วยทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไป และบรรลุผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ เอกสารเหล่านี้ได้แก่

- 1) คู่มือการสอน
- 2) คู่มือการจัดกิจกรรม
- 3) คู่มือการจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญ

ประโยชน์

- 4) คู่มือแนะแนว
- 5) แนวการสอนรายวิชาต่าง ๆ
- 6) แนวการใช้สื่อการเรียนการสอน
- 7) หนังสือเรียนและหนังสือคู่มือครูหรือคู่มือการสอนหรือคู่มือการเรียนการสอน
- 8) หนังสือ เสริมประสบการณ์
- 9) เอกสาร เสริมความรู้สำหรับครู

การสอน

(กรมวิชาการ, 2533)

1.6 การจัดเตรียมสื่อการสอน

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง มุ่งเน้นกระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา ฯลฯ สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการดังกล่าว ฉะนั้น เพื่อให้การใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายการใช้และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ไว้ว่า "กระทรวงศึกษาธิการ จะสนับสนุนให้มีการใช้สื่อการเรียนอย่างแพร่หลายและให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนทุก ประเภทและทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง" และได้กำหนดแนวทางการใช้และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลายในแต่ละกลุ่มประสบการณ์สำหรับระดับประถมศึกษา หรือแต่ละรายวิชาสำหรับระดับมัธยมศึกษา เพื่อนำไปสู่การเกิดกระบวนการต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรต้องการ

2. หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้ในโรงเรียนได้ตาม หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 โรงเรียนยังคงใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533 ได้ โดยพิจารณาจากคำอธิบายกลุ่ม ประสบการณ์ต่าง ๆ ตามหลักสูตรประถมศึกษา หรือคำอธิบายรายวิชาตามหลักสูตรมัธยมศึกษา

3. กำหนดให้โรงเรียนจัดหาหนังสือเรียนสำหรับแต่ละกลุ่มประสบการณ์ หรือแต่ละรายวิชาไว้ประจำห้องเรียน ตามบัญชีรายชื่อที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้ได้ ในกรณีที่มีหนังสือเรียนหลายสำนวน ให้โรงเรียนจัดหาไว้ให้มากที่สุด โดยไม่บังคับให้นักเรียนซื้อ

4. ส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือเรียนและหรือคู่มือตามหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและ มัธยมศึกษาตอนปลายทุกรายวิชา แต่กระทรวงศึกษาธิการสงวนเฉพาะการจัดทำหนังสือ คู่มือ และแบบฝึกหัดในระดับประถมศึกษาไว้เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาและความเป็นเอกภาพ ทางการศึกษา

5. ส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือ เสริมประสบการณ์ และอุปกรณ์การเรียนการสอนทุกระดับ ชั้น ทุกกลุ่มประสบการณ์ และทุกรายวิชา

6. ให้กรมวิชาการจัดทำและปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน เพื่อใช้ ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรตามความจำเป็น

เพื่อให้บังเกิดผลตามนโยบายและแนวทางการใช้และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนจึงกำหนดแนวดำเนินการ ดังนี้

1. ให้กรมวิชาการจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ แนวการเลือกการใช้ การผลิตและการประเมินสื่อการเรียนการสอนแก่โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ให้กรมวิชาการจัดทำบัญชีรายชื่อหนังสือเรียนและสื่อการเรียนอื่น ๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน

3. ให้กรมวิชาการดำเนินการอบรมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเลือกการใช้การผลิตและการประเมินสื่อการเรียนการสอน
4. สนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ ในการอบรมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวการเลือก การใช้ การผลิต และการประเมินสื่อการเรียนการสอน
5. สนับสนุนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่ให้แนวคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนและสอดคล้องกับหลักสูตร
6. ให้กรมวิชาการ ศึกษา วิเคราะห์ ประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอน และรายงานความจำเป็น ความต้องการเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอน เผยแพร่ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนต่อไป
(กรมวิชาการ, 2533)

1.7 การจัดเตรียมสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน

แม้ว่าอาคารสถานที่จะอยู่ในความรับผิดชอบของกรมเจ้าสังกัด และกรมวิชาการที่จะต้องจัดเตรียมให้โรงเรียนก็จริง โรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องนี้มาตลอด หาได้พันภาระของโรงเรียนไปแต่ประการใดไม่ เพื่อเป็นการประหยัดทั้งเวลาและงบประมาณ โรงเรียนควรจะเตรียมอาคารสถานที่ หลังจากการจัดแผนการเรียน และจัดกลุ่มนักเรียนตามวิชาเลือกแล้ว ทั้งนี้เพราะจำนวนรายวิชาที่เปิด จำนวนนักเรียนที่เลือกจะเป็นตัวกำหนดลักษณะ ปริมาณของอาคารสถานที่

วัตถุประสงค์ประจำหมวดวิชา แนวปฏิบัติกับการวัดผลและรายละเอียด ประกอบรายวิชาเป็นเครื่องกำหนดลักษณะการจัดอาคารสถานที่โดยไม่รู้ตัว เช่น กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ วิชาเรื่องการปลูกฝังให้นักเรียนมีนิสัยรักการทำงานและจะต้องมีการลงมือปฏิบัติจริงพร้อมทั้งกำหนดให้มีการฝึกฝนทำเป็นประจำอีกด้วย การเปิดวิชาช่างในบ้าน วิชาเกษตร วิชาคหกรรม หรือวิชาอื่น ๆ จะต้องเตรียมสถานที่และอาคารให้สนองจุดประสงค์ดังกล่าวด้วย หากสถานที่ในโรงเรียนไม่มีผู้บริหารงานวิชาการก็ต้องมองหาสถานที่อื่นมาทดแทน หรือจะต้องค้นรณชนขอข่วยจัดให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ดังกล่าว จะนิ่งเฉยดูค้ายไม่ได้ แม้โรงเรียนจะมีอาคารสถานที่สมบูรณ์แล้วก็ตาม การตรวจสอบเตรียมการก็ยัง

มีความจำเป็นอย่างยิ่งอยู่นั้นเอง โดยเฉพาะกลุ่มวิชาในสายการงานและอาชีพในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและกลุ่มวิชาพื้นฐานอาชีพและวิชาชีพตามหลักสูตร ปวช. ที่ใช้ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายด้วยแล้ว ผู้บริหารงานวิชาการต้องเตรียมการอย่างดี ต้องกำหนดเขตการเรียนภาคทฤษฎี เขตการฝึกภาคปฏิบัติ สถานที่เก็บวัสดุฝึก สถานที่เก็บผลงาน เขตความปลอดภัยของการใช้เครื่องมือและแม้แต่สถานที่เก็บเศษวัสดุก็ต้องกำหนดให้ดี นอกจากนั้นยังจะต้องลดตารางการใช้โรงงานเขตฝึกงานไว้อย่างแน่ชัดเพื่อป้องกันความสับสนเนื่องจากแบ่งพื้นที่ และป้องกันมิให้อาคารสถานที่บางส่วนถูกสลิไปโดยเปล่าประโยชน์

ในวิชาสามัญทั้งหลายก็เช่นเดียวกันต้องมีการจัดเตรียมก่อนเปิดภาคเรียน ห้องปฏิบัติการประจำวิชาต่าง ๆ ห้องเฉพาะที่จัดขึ้นเสริมงานวิชาการก็จะต้องจัดการให้ใช้งานได้จริง ๆ ไม่ใช่จัดเอาไว้เพื่อรับแขกหรือจัดเอาไว้ให้นักเรียนชมมากกว่าใช้ การใช้ห้องพิเศษต่าง ๆ ควรมีตารางการใช้ห้องติดเอาไว้ให้เห็น และหากห้องนั้นเป็นห้องที่ทุกคนควรจะใช้ประโยชน์ก็ควรวางระบบการขอใช้ที่สะดวกชัดเจนอย่าให้แย่งกันใช้อย่างสับสน แต่ก็ไม่ต้องยุ่งยากจนไม่มีผู้อยากใช้

ปัจจุบันนี้โรงเรียนมัธยมต้องนำระบบหมุนเวียนการใช้อาคารสถานที่มาใช้ เพราะเกิดความจำเป็นด้านปริมาณ ผู้บริหารงานวิชาการควรมีตารางการใช้ห้องทุกห้องอยู่ในมือพร้อมที่จะปรับปรุงและกำหนดการใช้พื้นที่ทางวิชาการได้ตลอดเวลา

ปัญหาอีกอย่างหนึ่งของการเตรียมอาคารสถานที่ของโรงเรียนมัธยมก็คือไม่อาจจัดสถานที่พักผ่อนและสนองความต้องการของหมวดวิชาพลานามัยได้ ดังนั้นก่อนจะเปิดวิชาเลือกทางพลานามัยจะต้องพิจารณาเรื่องอาคารสถานที่เสียก่อน ว่าพอจะสนองจุดประสงค์ของหลักสูตรและรายละเอียดประกอบรายวิชาได้หรือไม่ ควรวางแผนที่กำหนดการใช้พื้นที่เอาไว้ด้วยว่า วิชาแต่ละอย่างจะต้องใช้พื้นที่เท่าใด ต้องลงฝึกกี่ครั้งต่อรายวิชา การฝึกแต่ละครั้งจะต้องใช้พื้นที่ส่วนไหน เท่าใด เพื่อนักเรียนจะเกิดประสบการณ์และพฤติกรรมที่คาดหวังใกล้เคียงกันเมื่อจบรายวิชานั้น นอกจากนั้นการเตรียมอาคารสถานที่ยังจะต้องรอบคอบถี่ถ้วนเรื่องความปลอดภัยเช่นเดียวกับการใช้พื้นที่สำหรับเครื่องมือที่จะเป็นอันตรายด้วย เพราะอันตรายใด ๆ ที่เกิดขึ้นภายในบริเวณโรงเรียนต้องอยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหาร จุดอันตรายทุกจุดจะต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุงโดยเร็ว (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526)

1.8 การจัดเตรียมบริการแนะแนว

พะยอม แก้วกำเนิด (2533) ได้กล่าวถึงการแนะแนวว่า หลักการแนะแนวมีอยู่ 2-4 ข้อคือ

1. การแนะแนวให้รู้จักตัวเอง รู้จักคุณค่าของตนเอง รู้ว่าตนมีความถนัด ความสามารถอะไร มีจุดเด่นอะไร จุดด้อยอยู่ที่ไหน และก็สร้างสร้างค่านิยมที่จะมุ่งมั่นในการพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นด้วยการช่วยตนเอง
2. การแนะแนวให้รู้จักสิ่งแวดล้อม สภาพชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคม วงการศึกษาช้ากว่าวงการธุรกิจมากในเรื่องการรู้สิ่งแวดล้อม ต้องตามให้ทันต่อเหตุการณ์ ครูและผู้บริหารต้องทำให้เด็กตามเหตุการณ์ใหม่ โดยเฉพาะในบ้านเมืองเพื่อให้เขารู้แนวโน้มการเคลื่อนไหว รวมทั้งโอกาสให้งานอาชีพในอนาคตอาจใช้วิธีจัดนิทรรศการทัศนศึกษา เชิญวิทยากรมาพูด ฯลฯ
3. การฝึกและส่งเสริม ให้รู้จักวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดทางเลือกและตัดสินใจ เมื่อรู้ว่าแนวโน้มบ้านเมืองจะเปลี่ยนเป็นอย่างไร ตัวเราเป็นอย่างไร เราเก่งทางนี้ เราด้อยทางนี้ ฯลฯ แล้วเราจะทำอะไร เราควรเลือกเรียนวิชาอะไร เรียนต่อทางไหน ทำอาชีพทางไหน ควรประพฤติตัวอย่างไร
4. การแนะแนวเป็นกรณีพิเศษ ที่มีปัญหาเฉพาะรายหรือเฉพาะกลุ่มที่ใช้หลักทั่วไป ดัง 3 ข้อข้างต้น

จากหลักการแนะแนวดังกล่าว ผู้รับผิดชอบการจัดบริการแนะแนวจะต้องเตรียมทำความเข้าใจ จัดเตรียมการ ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้บริการแก่นักเรียนได้บรรลุตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

1.9 การจัดเตรียมการวัดผลและประเมินผล

กรมสามัญศึกษา (2529) กล่าวว่า การเตรียมงานด้านการวัดและประเมินผล ผู้บริหารจำเป็นต้องศึกษาสาระสำคัญของระเบียบต่าง ๆ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ เอกสารดังกล่าวมีดังนี้

1. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
2. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 พ.ศ.2529

3. คู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

พุทธศักราช 2524

นอกจากนี้ ครูผู้สอนก็จำเป็นต้องศึกษาเอกสารเหล่านี้เช่นเดียวกัน เพราะครูเป็นผู้ใช้หลักสูตร ครูเป็นผู้วัดผลและประเมินผลวิชาที่ตนเองสอน

2. การดำเนินการจัดวิชาเลือกเสรี ซึ่งประกอบด้วย

2.1 การจัดการเรียนการสอน

กระทรวงศึกษาธิการ (2525) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนไว้ว่า การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่ครูและเด็กทำงานร่วมกัน ถ้าจะแยกออกเป็น 2 ส่วนก็เป็น "การเรียน " คือ กิจกรรมที่เด็กทำ และ " การสอน " คือ กิจกรรมที่ครูทำ แต่ในทางปฏิบัติแล้วทั้งสองอย่างนี้ทำให้พร้อมกัน จึงเรียกรวมกันว่า " การเรียนการสอน "

กรมวิชาการ (2520) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. จัดให้ครูได้ศึกษาหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร เพื่อเตรียมการสอนและจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น
2. สนับสนุนให้ครูใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์และลักษณะ เนื้อหาวิชา ตลอดจนพัฒนาการของเด็ก
3. จัดโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนการสอนและสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน
4. ส่งเสริมให้มีการผลิตและการใช้อุปกรณ์การสอนโดยพยายามให้มีการใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด
5. สนับสนุนให้มีการสอนซ่อมเสริม เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียน
6. กระตุ้นให้ครูเอาใจใส่ต่อการสอนด้วยวิธีการต่าง ๆ และดูแลให้มีการปรับปรุงการสอนของครูให้เป็นไปตามแนวทางที่หลักสูตรกำหนด เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

7. สนับสนุนให้ครูได้นำเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้พัฒนาการเรียนการสอน

8. จัดให้มีการประชุมครูเพื่อวางแผนร่วมกันในการแก้ปัญหา และปรับปรุงการเรียนการสอน

9. ส่งเสริมให้ครูได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชั้นเรียน

10. พยายามลดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเพื่อให้ครูได้ใช้เวลาทำการสอนได้เต็มที่

สำหรับตัวครูผู้สอนนั้น จัดเตรียมการสอนโดยยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ธรรมชาติของเนื้อหาวิชา กำหนดสื่อการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และยังคงคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนด้วย

2.2 การใช้สื่อการสอน

"สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่จะเอื้อต่อการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียน คือ ช่วยให้ความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อาจจะเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลาย ๆ สิ่งในต่อไปนี้

1. หนังสือเรียนประจำวิชา
2. หนังสืออ่านประกอบ
3. หนังสืออ้างอิง
4. อุปกรณ์ประกอบการเรียน
5. วัสดุฝึก
6. คู่มือการสอนหรือคู่มือครู..."

จากคำจำกัดความข้างบนนี้ เราอาจจะแยกสื่อการเรียนการสอนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ

1. ประเภทเอกสารและสิ่งพิมพ์ ซึ่งได้แก่ หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสือและคู่มือครู ตามปกติแล้วสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมวิชาการ ที่จะต้องทำให้มีเพื่อมอบให้โดยไม่คิดมูลค่า หรือจำหน่ายแก่นักเรียนได้ใช้ประกอบการเรียน

การสอนตามหลักสูตร และองค์การคำครูสภาเคยเป็นฝ่ายจัดพิมพ์จำหน่ายแก่โรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบันการส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนช่วยผลิตสื่อการเรียนการสอนประเภทนี้ ด้วยการเลือกหนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบ ก็ต้องดำเนินการตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการกำหนดหนังสือเรียนสำหรับเลือกใช้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งจะออกรายการหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้โรงเรียนเลือกใช้ทุกปีการศึกษา และได้วางหลักเกณฑ์ใหญ่ ๆ เอาไว้ดังนี้

1.1 หนังสือที่ใช้ใน โรงเรียนจะต้องเลือกจากบัญชีต่อท้ายคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น

1.2 หนังสือชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น แม้จะเลือกจากบัญชีที่กระทรวงอนุญาตให้ใช้ได้แล้วก็ตาม ยังจะต้องขออนุญาตต่อกรมเจ้าสังกัดอีกชั้นหนึ่ง ถ้าหากโรงเรียนอยู่ในส่วนกลาง แต่ถ้าเป็นโรงเรียนที่อยู่ในส่วนภูมิภาคจะมีกรรมการคัดเลือกประกอบด้วย ศึกษาธิการจังหวัดเป็นประธาน ผู้บริหารโรงเรียนและผู้แทนกลุ่มโรงเรียนเป็นกรรมการไม่น้อยกว่า 7 คน กำหนดหนังสือขึ้นใช้ภายในจังหวัดซึ่งเกือบจะทุกจังหวัดมักจะอนุโลมตามที่โรงเรียนเลือกใช้ไปแล้ว เพราะการประชุมกรรมการมักเกิดขึ้นหลังโรงเรียนเปิดแล้ว

1.3 หนังสือชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นอำนาจของโรงเรียน ด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งโรงเรียนสังกัดอยู่ และการณ์ก็มักจะเป็นเช่นระดับจังหวัด กลุ่มโรงเรียนจะอนุโลมเห็นชอบตามที่โรงเรียนเลือกใช้ไปแล้วเช่นกัน ข้อที่ควรระวังสำหรับผู้บริหารงานวิชาการอยู่ที่จะต้องตรวจสอบหนังสือเรียนภายในโรงเรียนให้เป็นหนังสือที่กระทรวงอนุญาตให้ใช้ได้ มีปรากฏอยู่บ่อย ๆ ที่ผู้สอนประจำรายวิชาสั่งหนังสือมาให้เด็กเรียนโดยผลการโดยเฉพาะแบบฝึกหัดต่าง ๆ เมื่อตรวจสอบแล้วกลายเป็นหนังสือที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้

การกำหนดหนังสือเรียนขึ้นใช้ในโรงเรียนนั้นจะต้องกำหนดเป็นปีการศึกษา และจะต้องกำหนดก่อนเปิดภาคเรียน ปกติโรงเรียนจะพิมพ์รายการหนังสือแจกนักเรียนในวันมอบตัวหรือลงทะเบียนเลขที่เดียว โรงเรียนจะต้องตัดสินใจดำเนินการโดยแต่งตั้งให้กรรมการวิชาการของโรงเรียนเป็นผู้กำหนด จะขอให้กรรมการจังหวัดเรียกประชุมก่อนหรือขอให้คณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายกำหนดแล้วค่อยแจ้งนักเรียนนั้นยอมไม่ได้ จะไม่ทันการและเกิดความเดือดร้อนในที่สุด เมื่อโรงเรียนเลือกใช้

อย่างไรแล้วให้รีบรายงานไปยังผู้มีอำนาจตามระเบียบ' ข้อสำคัญอยู่ที่โรงเรียนต้องเลือกใช้เฉพาะหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เท่านั้น

สำหรับหนังสืออ้างอิง หนังสืออ่านประกอบ ตลอดจนหนังสืออื่น ๆ ที่จะจัดหาเข้าห้องสมุดนั้น ผู้บริหารงานวิชาการต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย เสนอรายการหนังสือที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอน เสนอให้ฝ่ายบรรณารักษ์รวมจัดซื้อพร้อมหนังสือที่ทางห้องสมุดเห็นว่าจำเป็นจะต้องซื้อเพิ่มเติมในคราวเดียว โดยการยื่นประมูลไปยังฝ่ายขายของร้านหนังสือต่าง ๆ จะทำให้ราคาซื้อถูกมาก ไม่ควรให้ต่างฝ่ายต่างแยกย้ายกันไปซื้อเพราะราคาจะแพงเท่าราคาขายปลีก แม้แต่การซื้อจากองค์การค้าคุรุสภา หากซื้อคราวเดียวเกินหนึ่งหมื่นบาทโรงเรียนก็จะมีส่วนลดถึงร้อยละยี่สิบห้า ส่วนคู่มือครูนั้นผู้บริหารงานวิชาการควรจัดรวบรวมเอาไว้ในศูนย์วิชาการสำหรับครู ซึ่งอย่างน้อยจะต้องประกอบด้วยหลักสูตร คู่มือหลักสูตร ระเบียบการวัดผล คู่มือการวัดผล จุดประสงค์การสอนวิชาต่าง ๆ คู่มือครู โครงการสอน แบบเรียนประจำรายวิชาและหนังสืออ่านประกอบการสอน ศูนย์วิชาการครูนี้ อาจฝากไว้กับฝ่ายวัดผลก็ได้ เพื่อจะได้ช่วยดูแลเกี่ยวกับการให้บริการ และควรจะมีการสำรวจทุกสิ้นภาคเรียนว่าควรแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมในเรื่องอะไรบ้าง

2. ประเภทอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนและวัสดุฝึก ทุกสิ้นปีการศึกษาโรงเรียนจะต้องสำรวจพัสดุและครุภัณฑ์เพื่อรายงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุอยู่แล้ว ผู้บริหารงานวิชาการควรถือโอกาสนี้ขอทราบยอดวัสดุฝึกและครุภัณฑ์จากฝ่ายธุรการในคราวเดียวเสียเลยว่ามีวัสดุฝึกอะไรเหลืออยู่ หรืออุปกรณ์อะไรที่ชำรุดควรจำหน่ายมีอะไรที่ยังคงใช้การได้ดี ทั้งนี้เพื่อจะได้เตรียมการวางแผนงานวิชาการได้สะดวกในปีต่อไป

การจัดอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนนั้นจะต้องกำหนดเกณฑ์ตามกำลังของโรงเรียนการวางแผนก็มักจะยึดจำนวนหน่วยต่อจำนวนนักเรียน โดยโรงเรียนอาจพิจารณาเอาเองหรือยึดแนวจากที่อื่น เช่น ในรายวิชาที่เกี่ยวกับอาชีพนั้นโรงเรียนมัธยมอาจยึดบัญชีมาตรฐานเครื่องมือของกรมอาชีวศึกษามาใช้เป็นแนวเทียบ ยึดแนวการจัดอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ของ ส.ส.ว.ท.มาเป็นหลักการจัดอุปกรณ์ของโรงเรียน หรือโรงเรียนอาจกำหนดเอาเองก็ได้ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบแน่นอนว่าในแต่ละปีโรงเรียนมีการพัฒนาในเรื่องอุปกรณ์การสอนไปมากน้อยเพียงใด เช่นปีใดมีความสะดวกเรื่องการเงินโรงเรียนอาจขยับเกณฑ์การถอดประกอบ

เครื่องยนต์ในวิชาช่างยนต์ จากนักเรียนกลุ่มละ 10 คน ต่อเครื่องยนต์ 1 เครื่องให้เป็น 8 คนต่อเครื่อง หรือจะขยับการใช้ตะไบ 1 อัน ต่อนักเรียน 2 คน เป็นคนละ 1 อันก็ได้ ในวิชาสามัญก็เช่นกันผู้บริหารงานวิชาการจะต้องทราบจำนวนนักเรียนที่เลือกเรียนแต่ละรายวิชาว่ามีกี่คน มีอุปกรณ์ต่อนักเรียนเป็นอัตราส่วนเท่าใด ทั้งนี้เพื่อความแน่ชัดในการปรับปรุงมาตรฐานของงานวิชาการนั่นเอง นอกจากนั้นการกำหนดให้เพิ่มหรือลดงบประมาณทางวิชาการสำหรับใช้ในสายวิชาต่าง ๆ ก็จะมีตรรกะที่ชี้แนะที่แน่นอนและเป็นธรรมอีกด้วย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526)

2.3 การใช้สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน

การจัดอาคารสถานที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2526) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้ อาคารและสถานที่ของโรงเรียนเป็นส่วนประกอบของการเรียนการสอน โรงเรียนจะต้องจัดอาคารสถานที่ให้สนองหลักสูตร โดยการจัดประสบการณ์ภายในไว้ให้นักเรียนได้ศึกษานอกห้องเรียน และเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจด้วยโรงเรียนแต่ละแห่งมีขนาด พื้นที่ จำนวนนักเรียน และอาคารเรียนไม่เหมือนกัน และไม่เท่ากัน จึงจำเป็นต้องวางโครงการ การใช้อาคารสถานที่ให้เหมาะสม ให้เกิดประโยชน์ และประหยัดมากที่สุด การใช้ประโยชน์จากอาคารเรียนให้คุ้มค่านั้น จำเป็นต้องศึกษารายละเอียดของสถานที่ อาคาร โดยจัดแบ่งออกเป็นส่วน ๆ เช่น ส่วนอาคาร ถนน สนามหญ้า สนามกีฬา สวนป่า แปลงเกษตร เป็นต้น แล้ววางโครงการจัดส่วนต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ทางการเรียนการสอนให้มากที่สุด

นอกจากการใช้อาคารสถานที่ภายในโรงเรียนแล้ว โรงเรียนควรใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นซึ่งหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถเอื้ออำนวยให้เกิดผลต่อการเรียนการสอนได้ ทรัพยากรในท้องถิ่น ได้แก่ แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ โรงเรียนถือเป็นแนวปฏิบัติโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สามารถศึกษาหาความรู้ และทักษะจากสถานฝึกงานอาชีพเหล่านี้

2.4 การวัดผลและประเมินผล

กรมวิชาการ (2533) ได้กล่าวถึงการประเมินผลตามหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ไว้ว่า

จุดประสงค์หลักของการประเมินผลการเรียนตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผลการเรียน คือ การพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาด้านหนึ่งคือ การให้ผู้เรียนค้นพบว่าตนเองมีความถนัดด้านไหนเพียงใด เพื่อที่จะได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนได้บรรลุจุดสูงสุดของศักยภาพที่ตนมีอยู่ ดังนั้นในการประเมินผลตามกระบวนการที่กำหนดไว้ ครูควรได้ตระหนักถึงสิ่งต่อไปนี้สอดแทรกไปด้วยคือ

1. ผลการประเมินผลระหว่างภาคเรียนแต่ละครั้งจะช่วยให้ผู้เรียนรู้ว่าเข้าใจบทเรียนแต่ละตอนดีหรือยัง ถ้ายัง ทั้งครูและนักเรียนจะได้ปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขความไม่เข้าใจ ดังนั้นการประเมินผลบ่อย ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนได้ทราบและแก้ไขความไม่เข้าใจได้ทันเวลาที่ ไม่ปล่อยให้สะสมจนแก้ไขไม่ได้จะทำให้ขาดพื้นฐานที่จะเรียนในระดับสูงขึ้น ซึ่งอาจเป็นการสกัดกั้นการพัฒนาความสามารถในวิชานั้น ๆ ทั้ง ๆ ที่นักเรียนอาจมีความถนัดเป็นทุนอยู่บ้าง

เมื่อนักเรียนได้รับการประเมินอย่างสม่ำเสมอ และได้ปรับปรุงการเรียนอย่างเต็มที่แล้ว ผลการประเมินรวมจะเป็นเครื่องบ่งชี้ที่เชื่อถือได้ว่า นักเรียนมีความถนัดและความสามารถในวิชานั้น ๆ หรือไม่เพียงพอ ถ้าพบว่ามีการเรียนในวิชาใดดี ครูก็จะได้เสนอแนะให้เรียนวิชานั้น เข้มข้นในขั้นต่อไป

แต่ถ้าผลการประเมินชี้ว่านักเรียนไม่ถนัดในวิชาใด ในกรณีที่ทำอย่างไรก็ไม่ผ่านก็ควรจะยอมรับในความไม่ถนัด ไม่ควรเลือกเรียนวิชาในกลุ่มนั้น ๆ และถ้าหากเห็นว่าไม่ถนัดจริง ๆ ก็ไม่ควรให้เรียนซ้ำ อีกทั้งนี้เนื่องจากถ้าให้เรียนใหม่อีกจะเป็นการฝืนความถนัด เป็นการเสียทั้งกำลังใจและเวลา นอกจากนั้นตามเกณฑ์การจบหลักสูตร นักเรียนสามารถสอบไม่ผ่านได้ถึง 10 หน่วยการเรียน ยกเว้นวิชาบังคับแกนภาษาไทยกับสังคมศึกษา ครูควรจะแนะนำให้นักเรียนเปลี่ยนกลุ่มวิชาเลือกใหม่แทน ซึ่งนักเรียนอาจจะได้พบความสามารถที่ยังไม่ปรากฏออกมาก็ได้

2. การประเมินผลเพื่อค้นพบศักยภาพที่แท้จริงนั้น มิใช่อยู่ที่การทดสอบอย่างเดียว จริงอยู่ในส่วนของผู้เรียนนั้น เครื่องบ่งชี้ความถนัดและความสามารถอยู่ที่ผลการเรียน แต่ในส่วนของผู้เรียนนั้นนอกจากประเมินผลการเรียนแล้ว ครูควรประเมินพฤติกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนแสดงออกในห้องเรียนและในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ใน

โรงเรียนได้อีกด้วย ครูควรสังเกตพฤติกรรมทั้งหมดที่นักเรียนแสดงออก ทั้งนี้เพราะว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนแสดงออกมานั้นจะบอกได้ว่ามี "หัว" หรือมี "แวว" หรือ "ทำท่า" ไหมเอียงไปในทางใด

ในการประเมินผล นอกจากจะประเมินคุณภาพของชิ้นงานหรือผลงาน ยังต้องประเมินกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้ได้มาซึ่งผลงานนั้น ๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการทำงาน กระบวนการคิดแก้ปัญหา กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฯลฯ เช่น จะเป็น นักประดิษฐ์หรือนักวิทยาศาสตร์ได้ มิได้ขึ้นอยู่กับผลงานหรือโครงการแต่อย่างใดเลย นักเรียน ควรจะต้องมีพฤติกรรมการทำงานที่จะนำไปสู่ความเป็นนักประดิษฐ์หรือนักวิทยาศาสตร์ได้จริง ด้วย เป็นต้น

นอกจากการค้นพบและพัฒนาศักยภาพแล้ว การประเมินผลจะต้องเป็น การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนทุกรายวิชาจะต้อง เริ่มต้นจากการดูจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ว่า ต้องการให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร ครูก็ต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามลักษณะที่จุดประสงค์ระบุและเพื่อจะประเมินว่า ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดประสงค์หรือไม่ ก็จะต้องมีการประเมินผล เครื่องมือที่จะนำมาใช้วัด ก็จะต้องตามจุดประสงค์นั้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า "วัดในสิ่งที่สอน" นั่นเอง ตัวอย่างเช่น จุดประสงค์ระบุว่าต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการศึกษาค้นคว้า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็ต้องมุ่งเน้น กิจกรรมที่ฝึกให้ผู้เรียนได้แสดงออกซึ่งความคิดวิเคราะห์ ให้มากที่สุด และในขณะเดียวกันในการประเมินผล เครื่องมือที่จะนำมาใช้ก็ต้อง เป็นเครื่องมือที่สามารถจะบอกได้ว่าผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์มากน้อยแค่ไหน

ในทางปฏิบัติ การประเมินผลจะเป็นตัวกำหนดวิธีสอนและวิธีเรียนของผู้เรียน เพราะถ้าการประเมินผลเน้นในเรื่องความจำ ครูก็จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนจำ ขณะเดียวกันผู้เรียนก็จะเรียนด้วยวิธีการจำ ฉะนั้นครูจึงควรใช้อานิสงส์ของการประเมินผลมาใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครูด้วย

2.5 การจัดบริการแนะแนว

พนัส หันนาคินทร์ (2512) กล่าวว่า บริการแนะแนวที่โรงเรียนมัธยมศึกษาควรจัดคือ

1. การปฐมนิเทศนักเรียนใหม่
2. การหาข่าวสารหรือข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน
3. การพัฒนาความรู้สึกนึกคิดที่มีต่ออาชีพนักแนะแนวควรช่วยให้นักเรียน

ได้เข้าใจว่าตนเองต้องการอะไรจากอาชีพ เช่น รายได้ สถานะทางสังคม เกียรติ เป็นต้น

การแนะแนว (Guidance) เป็นบริการที่ใช้วิธีการและกระบวนการที่เหมาะสมในรูปของการให้ความช่วยเหลือให้บุคคลแต่ละคนได้มีประสบการณ์เข้าใจตนเอง

บริการหลักของการแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไปมี 5 บริการคือ

1. บริการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน (Individual Inventory Service)
2. บริการสนเทศ (Information Service)
3. บริการให้คำปรึกษา (Counseling Service)
4. บริการจัดวางตัวบุคคล (Placement Service)
5. บริการติดตามผลและประเมินผล (Follow-up of Evaluation Service) (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2524)

2.6 การนิเทศและติดตามผล

ความหมายของการนิเทศการศึกษา ได้มีผู้ให้ไว้หลายทัศนะด้วยกัน เช่น Kimball Wiles (1956) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ "การแนะนำซึ่งกันและกัน วางแผนงานร่วมกัน ปรึกษาหารือซึ่งกันและกัน เพื่อหาทางปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น

Carter V. Good (1959) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ "ความพยายามทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษาในการแนะนำครู หรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษาให้รู้จักวิธีการปรับปรุงงานสอนให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยในการพัฒนาครู ช่วยในการเลือก และปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยปรับปรุงวัสดุและเนื้อหาการสอน ปรับปรุงวิธีสอน และช่วยปรับปรุงการประเมินผล

สำหรับการติดตามผล กระทรวงศึกษาธิการ (2526) ได้เสนอวิธีการติดตามผลไว้ พอสรุปได้ดังนี้

1. การติดตามและตรวจสอบเอกสารต่าง ๆ

1.1 เอกสารหลักสูตร โรงเรียนจะต้องจัดแฟ้มเอกสารหลักสูตรให้กับครูตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เอกสารที่ควรจัดให้มีหลักสูตร คู่มือหลักสูตร แผนการสอน โครงการสอน บันทึกการสอน ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร การตรวจสอบเพื่อให้งานการสอนดำเนินไปตามแผน ต้องทำเป็นระยะ ๆ เพื่อดูปัญหา อุปสรรค และความก้าวหน้าของการใช้หลักสูตร เช่น มีการประชุมปรับปรุงแผนการสอน

1.2 แบบบันทึกการประเมินผลการเรียนของรายวิชา เพื่ออำนวยความสะดวกตรวจสอบและช่วยเหลือแก้ไขการเรียนของนักเรียน

1.3 แบบแสดงสถิติการมาปฏิบัติงาน การติดตามผลในการปฏิบัติงานของครู โดยวิเคราะห์จากสถิติต่าง ๆ เช่น ใบบงเวลา จะสามารถควบคุมได้ในแต่ละเดือน หรือแต่ละวันครูขาดกี่คน ลากี่คน สายกี่คน เป็นต้น

1.4 แผนปฏิบัติการสอน ในการสอนตามหลักสูตรใหม่ ครูจะต้องเปลี่ยนแนวความคิดว่า เนื้อหารายวิชามีความสำคัญน้อยกว่าจุดประสงค์ เนื้อหารายวิชาเป็นเพียงเครื่องมือช่วยให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์ การตรวจสอบแผนปฏิบัติการสอน จะพูดได้ว่า ในคาบเรียนหนึ่ง ๆ นั้น นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง และเป็นไปตามจุดประสงค์ของรายวิชานั้นหรือไม่

2. การติดตามผลการปฏิบัติงานประจำเดือนและประจำปี การวางแผนปฏิบัติงานตลอดปี เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โรงเรียนจะต้องมีปฏิทินประจำปีของตนอยู่ ซึ่งกำหนดกิจกรรมและงานที่จะต้องปฏิบัติโดยสังเขปให้สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ โดยจัดทำเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน และรายภาค เพื่อสะดวกในการติดตามผลการปฏิบัติงานประจำเดือนและตลอดปีการศึกษา

3. การติดตามประเมินผลการจัดวิชาเลือกเสรี

ประชุม รอดประเสริฐ (2529) ได้กล่าวถึงการติดตามผลว่า เมื่อผลการประเมินได้นำไปใช้ จุดเด่นและจุดด้อยของผลงานได้รับการส่งเสริมและปรับปรุงเพื่อการ

ดำเนินงานโครงการแล้ว โครงการอาจจะได้รับการพิจารณาให้ดำเนินงานต่อไป และการดำเนินงานควรปฏิบัติในรูปแบบเดิม โดยการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่เป็นอยู่และเปลี่ยนแปลงตามความจำเป็น แล้วทำการประเมินซ้ำอีกครั้งหนึ่ง หากผลการประเมินเป็นที่พอใจ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์แล้ว โครงการนั้นย่อมถือได้ว่าเป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จ

จึงอาจกล่าวได้ว่า การติดตามผล ก็คือ การศึกษาถึงจุดเด่นจุดด้อยของผลงาน โดยนำผลการประเมินผลมาพิจารณาเพื่อดำเนินงานนั้นต่อไป หรือปรับปรุงแก้ไขและเปลี่ยนแปลงตามความจำเป็น

สำหรับการประเมินผล ดิเรก ศรีสุข ได้กล่าวไว้ใน รวบรวมความทางการประเมินโครงการ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2528) ว่า สิ่งที่เราควรได้รับการประเมินผล อาจจำแนกได้เป็นส่วนใหญ่ ๆ ดังนี้คือ

1. ประเมินผลตามเป้าหมายของโครงการ (Project purpose) ส่วนนี้อาจจะประเมินเปรียบเทียบระหว่างสภาพการณ์ก่อนจะเริ่มโครงการกับสภาพการณ์หลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว หรือประเมินเปรียบเทียบเป็นระยะเวลาไป
2. ประเมินผลการดำเนินงานตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในแผนการประเมินผล ส่วนนี้อาจเรียกง่าย ๆ ว่าเป็นส่วน Process ก็คงพออนุมานได้

สำหรับการติดตามประเมินผลการจัดวิชาเลือกเสรีนั้น ผู้ประเมินมีความประสงค์ติดตามประเมินผลใน 2 ส่วน คือ ติดตามประเมินผลการเตรียมการจัดวิชาเลือกเสรี และติดตามประเมินผลการดำเนินการจัดวิชาเลือกเสรี ซึ่งมีรายละเอียดคือ

1. การติดตามประเมินผลการเตรียมการจัดวิชาเลือกเสรี มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการติดตามประเมินผลหรือไม่ อย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ
2. การติดตามประเมินผลการดำเนินการจัดนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบว่า โรงเรียนได้มีการปฏิบัติหรือไม่ กำหนดใครเป็นผู้รับผิดชอบ ใช้วิธีการประเมินอย่างไร และประเมินอะไรบ้าง

สำหรับผลการติดตามประเมินผลดังกล่าว จะทำให้ผู้จัดได้ทราบถึงจุดเด่นจุดด้อยของจัดวิชาเลือกเสรีในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรในครั้งนี้ เพื่อจะได้ดำเนินงานนี้ต่อไป หรือปรับปรุงแก้ไขในส่วนใด หรือเปลี่ยนแปลงบ้างตามความจำเป็น

ปัญหาการจัดวิชาเลือกเสรีตามหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

พะยอม แก้วกำเนิด (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่า การดำเนินการในเรื่อง เปิดโอกาส และส่งเสริมให้โรงเรียนบริหารหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ในการพัฒนาคนและการพัฒนากำลังคน มีปัญหาหรือข้อที่นำเป็นห่วง คือ ผู้บริหารเลือกเป็น หรือไม่ เช่น ผู้บริหารโรงเรียน หรือครูใหญ่ อาจเลือกเน้นวิทยาศาสตร์ เน้นดนตรี โดยให้นักเรียนเรียนเหมือนกันหมด หรืออาจจัดการเรียนการสอนตามความพร้อมของครูที่มีอยู่ เช่น มีครูสังคมมากก็เปิดแผนการเรียนสังคมศึกษาให้นักเรียนทุกคนเรียน ซึ่งจะทำให้การใช้หลักสูตร ไม่บรรลุเป้าหมาย หรือผิดไปจากเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้นจึงควรระมัดระวังในประเด็นนี้ ครูใหญ่หรือผู้บริหารโรงเรียนต้องเข้าใจ และรู้จักเลือกวิชาที่จะสอนให้เหมาะสม เจาะลึก เข้าไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้นจึงควรระมัดระวังในประเด็นนี้ ครูใหญ่หรือผู้บริหารโรงเรียนต้องเข้าใจ และรู้จักเลือกวิชาที่จะสอนให้เหมาะสม เจาะลึก เข้าไปสู่เป้าหมายที่แท้จริง

นอกจากนี้ หากจะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับอาชีพท้องถิ่นหลากหลายจริง ๆ ก็คงจะหาครูอาจารย์สอนได้ไม่ครบ เพราะฉะนั้นสิ่งสำคัญก็คือ โรงเรียนจะต้องทำการศึกษาคำรวจ บุคลากร หน่วยงานภายนอก ที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ต้องเริ่มถึงบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว จึงจะสามารถให้เด็กได้เรียนตามวิชาต่าง ๆ ได้ โรงเรียนจะดึงบุคคลภายนอกเข้ามาได้อย่างไร

สิ่งหนึ่งที่ทำให้การจัดวิชาเลือกเสรีไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายได้ คือ การสอนของครู ถ้าหากว่า ครูยังสอนเหมือนที่สอนในปัจจุบันนี้ ครูไม่เปลี่ยนแปลงเทคนิคการเรียนการสอน หลักสูตร ย่อมประสบกับความล้มเหลว ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ทำอย่างไรจะให้ครูใช้กระบวนการเรียนการสอน ที่เคยเรียนมาสอนอย่างจริงจังให้ได้ จะสอนอย่างไรนอกจากให้เด็กมีพื้นความรู้แล้วให้รู้จักคิด รู้จักทำ ผู้บริหารโรงเรียนได้ช่วยกันคิดสร้างเทคนิคการสอนให้ชัดเจนหรือยัง